

ACC. N:R M. 15572: 1-4.

Bjuv bif.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Anna Skåhl, Gärsnäs*
Härad: *Ingelstad / Järestad* Berättare: " " "
Socken: *Tranås / Stuby* Berättarens yrke: *f. d. lävarinna*
Uppteckningsår: *1961* Född år *1881* i *Tranås*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Foudhus. s. 1-4.

LUF 116.

29/5-61.

Brev!

M. 15572.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivs-
forskning vid Lunds
universitet

Folklivsarkivet
Lund.

Härmed insändas uppgifter angående
husbyggnader av jord eller lera. Det är nog
ej så mycket jag kan bidra med endast
vad min mor berättat och vad jag själv
varit med om när man förvärfvade husstamma.

Den cirka 90 års man föregående jag om kan
mindes hus byggda av jord. Endast potatis-
källan och "bydestugor" hade han sett.
Sådana finns kvar ännu.

Högaktningsfullt
Anna Ståhl

Gärsmäs den 27 maj 1961.

Jordhus.

Så vitt jag vet har sådana hus som uppförts av jord
ej funnits här i trakten. Lera var däremot vanlig vid
husbygga inom Tannis socken. Träkonstruktionen var kors-
virke eller också enkla upprättstärade stolpar. Hela
träkonstruktionen var färdig innan väggarna uppfördes.
Emellan stolparna sattes raka smala brädor
för att lera skulle få fäste s.k. 'Klinrigger'. Lera fanns
på flera ställen inom socknen. Matjorden togs bort och
så hämtades lera upp och lades på fast mark. Den
arbetades sedan med vatten till en seg massa. Ibland
togs ett par hästar till hjälp att kampa i lera men
mer omfattade drängarna iklädda läskorolar som fick
göra arbetet. Ju segare lera var desto bättre blev väggen.
Min mor född 1854 berättade att hon varit med om sådana
husbyggen. Det var vanligt att om en hantverkare skulle
uppföra en ny uthusbyggnad budades han till 'Lugilla'.
Det var drängar och pigor som hörsammade inbjudningen.

Lugilla

Drängarna gjorde i ordning lusan och bar den till den plats där den skulle användas. En helja lusa ställdes på var sida av den blivande väggen, man arbetade från båda sidor. Nu var det trinnorna som arbetade.

Ibland hade de ett slags murlov men oftast med trändarna, tog en murklump och slog mot de infästa spjälarna, så fortsattes från båda sidorna ända tills rummet blev fullt. Nu gällde det att lusan var väl arbetad, så att väggen blev släta. Den skulle också vara slät och fin. Var det ett bockadhus gick det till på samma sätt. Här lämnades tomma rutor, där fönsturbågen skulle sättas in. Den murades in senare när väggarna torkat. På uthuset, där fönstret var små, lämnades en mindre öppning. I slutet sattes en träram in där fönstret skulle ha sin plats.

När väggarna voro rikligt torra, kunde tak och gavlarna göras färdiga. Mellan takbjörnarna spikades läkt och på dessa bands takmen. Denna var särskilt

beredd s. k. "Långhalm". Kammad eller häcklad så små-
halmen var försensad. Halmen beredd ut på läkter och
hasselkäppar lades tvärs över för att hålla halmen
tvar och sedan bands med vidjur av jil eller något
annat segt trä, lind eller en. - Gavlaorna gjordes mest
av tunnare bräder. Läkter spikades över mellanrummen
på bräderna. Våggarna kalkades, gavlaorna målades,
oftast med rödfärg. Grundén, som utgjordes av kuller-
sten, kalkades ibland med mörkare kalk blandad
med kienöke.

Av samma slags lera prässades "rätten". Många
hus och gårdar finns ännu kvar byggda av sådan
solbränd tegel "rätten". Dessa hus är brädfodrade.

Metoden att använda lera till byggnadsmate-
rial är mycket gammal. Här på stätten blev det
ont om trä då skogen försvann. Att köpa trä blev
ju dyrbart. Lera hade man nästan gratis.

I Skiby socken där det finns ett mycket gammalt

kalkstensbrott användes sådan sten till byggnads-
material. De gamla husen kring brottet äro upp-
förda av flis, så kallas stenen här. Skivor av olika stor-
lekar med 1 da. i höjd användes till ytterväggar. Innan-
väggarna voro ibland lersten. Alla väggar äro puttrade.
Jag har sett flera hus där gavlarna bestod av enis
flätat mellan spjälkor som spikats fast vid sparrarna.
Porsandisken var ju stor därför är nu enis ett mycket
kraftigt material. - Dessa stenhus äro mycket
kalla under vintern såväl som sommardag.

Både de gamla skolhusen i Skiby hade uppförts
av Komelastenen. Skiby skola byggd 1847 rivna 1924.
Komelade skola byggd 1893 och 1930 såld till bostad-
hus är helt av flis. I Skiby voro gavlarna av detta
material. Att sådana hus äro kalla, sig man kalla
vintermorgnar då gnistade hela väggen av is som
sen smälte och rann ner. Hälvramma är ej dessa
hus. Tegelhusen äro både torra och varma.